

JUSTIITS- JA DIGIMINISTEERIUM

Riigikohus
Kadri.Nomm@riigikohus.ee

Teie 27.06.2025
Meie 31.07.2025

nr 5-25-7
nr 10-3/5561

Seisukoht põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-25-7

Asjaolud kokkuvõtvalt

1. Vabariigi Valimiskomisjon (VVK) pidas 12. juunil 2025 koosoleku, kus viibisid kohal VVK liikmed ja külalised. Koosoleku neljas päevakorrapunkt käsitles hääletamissedeli teksti värvi ja turvaelementide kehtestamist 2025. aastal toimuvateks kohaliku omavalitsuse volikogu valimisteks. Neljanda päevakorrapunkti ajal arutluse all olevale teabele oli kehtestatud juurdepääsupiirang avaliku teabe seaduse § 35 lõike 1 punkti 9 alusel. Seetõttu palus VVK esimees enne neljanda päevakorrapunkti arutamist koosolekult seal viibinud kaebajatel lahkuda. Kaebajad tegid seda pärast politseinike saabumist.
2. S. Švilponis esitas 16. juunil 2025 Riigikohtule kaebuse, milles taotles VVK 12. juuni 2025. a koosolekult eemaldamise õigusvastaseks tunnistamist ning valimistoimingute ja VVK koosolekute jäädvustamise õiguse andmist või jäädvustamise keelu aegsat avaldamist. Kaebus registreeriti Riigikohtus põhiseaduslikkuse järelevalve asjana nr 5-25-7.
3. K. Kartanas esitas 17. juunil 2025 Riigikohtule kaks kaebust, milles taotles VVK 12. juuni 2025. a koosolekult eemaldamise ja koosoleku salvestamise keelamise õigusvastaseks tunnistamist. Kaebused registreeriti Riigikohtus vastavalt põhiseaduslikkuse järelevalve asjadena nr 5-25-10 ja 5-25-9.
4. M. Pöder esitas 18. juunil 2025 Riigikohtule kaebuse, milles taotles VVK 12. juuni 2025. a koosolekult eemaldamise õigusvastaseks tunnistamist ning riigikogu valimise seaduse (RKVS) § 12 lõike 3, § 19⁴ jt valimiste vaatlemist reguleerivate sätete põhiseaduspärasuse hindamist. Kaebus registreeriti Riigikohtus põhiseaduslikkuse järelevalve asjana nr 5-25-12.
5. Kuivõrd taotlused ja väited asjades nr 5-25-7, 5-25-9, 5-25-10 ja 5-25-12 olulises osas kattuvad, liitis kolleegium põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) §-le 52 tuginedes põhiseaduslikkuse järelevalve asjad nr 5-25-7, 5-25-9, 5-25-10 ja 5-25-12 ühte menetlusse, asja numbriks määras kolleegium 5-25-7.
6. Kolleegium uuendas vastavalt PSJKS § 45 lg-le 1 kohtuasjas menetluse. Uuendamine oli vajalik, sest liidetud põhiseaduslikkuse järelevalve asja lahendamisel tõusetus mh küsimus, kas kehtivad õigustloovad aktid (eeskätt RKVS kui konstitutsiooniline seadus (vt PS § 104 lg 2 p 2)) võimaldavad või ei võimalda põhiseaduspärasel moel VVK koosolekuid kinniseks kuulutada ning keelata vaatlejatel VVK koosolekuid salvestada.

Kaebuse lubatavus

7. PSJKS § 37 lõige 1 võimaldab igaühel, kes leiab, et valimiskomisjoni toiminguga on rikutud tema õigusi, esitada Riigikohtule taotluse tunnistada VVK toiming õigusvastaseks. PSJKS § 37 lõike 1 alusel saab esitada kaebuse üksnes isik, kelle subjektiivseid õigusi vaidlustatav otsus või toiming väidetavalt rikub (vt RKPJKm 04.07.2024, 5-24-23/2, punkt 5 ja RKPJKo 27.03.2023, 5-23-11/2, punkt 27 ja 11.04.2025, 5-25-3, punkt 15).

Vaatlejal on õigus esitada kaebus üksnes selliste toimingute ja otsuste peale, mis on seotud tema kui vaatleja õigustega - praegusel juhul riivas VVK toiming, millega kaebajad eemaldati 12. juuni 2025. a koosolekult, kaebajate subjektiivseid õiguseid. Seega on kaebus lubatav.

Vabariigi Valimiskomisjoni koosoleku avalikkus

8. RKVS § 12 lg 3 kohaselt on VVK koosolek avalik ja koosolek protokollitakse. Käesolevas asjas on küsimus RKVS-i kui PS § 104 kohaselt konstitutsioonilise seaduse ja avaliku teabe seaduse (AvTS) kui lihtseaduse regulatsiooni VVK koosolekule kohaldamise põhiseaduspärasusest.

9. Kordamata üle Riigikohtu varasemas praktikas (vt RKPJKo 11.04.2025, 5-25-3, 18.07.2025, 5-25-15 ja 23.07.2025, 5-25-18) VVK koosolekul osalemisega seonduvat ning mööndes, et vaatlejad on väga oluline osa valimiste läbipaistvuse ja õiguspärasuse tagamisel, siis antud kaebuse kontekstis on vaatleja igaüks AvTS-i mõistes ning vaatlejatel ei ole eristaatust ametkondlikuks kasutamiseks mõeldud teabele juurdepääsemisel. Õigupoolest ei oma VVK avalikul koosolekul osalemisel tähendust asjaolu, kas koosolekul osaleda sooviv isik identifitseerib ennast valimiste vaatlejana või nõ igaühena - sest igaühel on õigus VVK avalikul koosolekul osaleda, kui ta sellest ettenähtud protseduurireeglite kohaselt koosoleku korraldajaid teavitab ja koosoleku läbiviimise korrast kinni peab.

Kaebajad ise soovisid osaleda vaatlejatena, seega kohaldub neile ka RKVS-i vaatlejaid puudutav regulatsioon, mis samas ei näe ette erisusi võrreldes teise isikutega ametkondlikuks kasutamiseks mõeldud teabele juurde pääsemisel.

10. Seega tuleb hinnata, kas vaatamata sellele, et igaühel on RKVS § 12 kohaselt õigus osaleda VVK avalikul koosolekul, on igaühel ka õigus juurde pääseda koosolekul arutatavale ametkondlikuks kasutamiseks mõeldud teabele. Sellele küsimusele tuleb vastata eitavalt.

11. Vaatamata asjaolule, et RKVS § 12 ei näe otsesõnu ette võimalust kuulutada VVK koosolek kas täielikult või osaliselt kinniseks põhjusel, et koosolekul arutatava teabe avalikuks tulek võib kahjustada valimiste turvalisust, on see õigus VVK-l olemas. PS § 44 lõikest 2 tuleneb kõigile riigiasutustele, kohalikele omavalitsustele ja nende ametiisikutele kohustus anda Eesti kodanikule tema nõudel seaduses sätestatud korras informatsiooni oma tegevuse kohta. Sama sätte kohaselt ei pea avalik võim nimetatud kohustust täitma juhul, kui küsitakse andmeid, mille väljaandmine on seadusega keelatud, samuti eranditult asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud andmeid. VVK on RKVS-i alusel moodustatud haldusorgan, mis on kantud äriregistrisse ja mille õiguslik vorm on „muu riigi institutsioon“. VVK-l on PS § 44 lõikest 2 tulenev õigus ja kohustus mitte väljastada asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teavet.

Vastav õigus tuleneb lisaks ka valimiste korraldajate kohustusest korraldada valimised põhiseaduses sätestatud valimiste aluspõhimõtteid arvesse võttes, seega PS §-st 60. Valimiste aluspõhimõtteid kordab ka RKVS § 1. Valimised tuleb korraldada viisil, mis tagaksid valimiste aluspõhimõtetele vastavuse. Üheks aspektiks on kindlasti valimiste turvalisus ehk meetmed, mille eesmärk on tagada valimiste läbiviimine seaduslikult ning välistada võimalikke valimispettuseid. Hääletussedelite värvi ja turvaelementide kirjeldust saab kahtluseta pidada asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks.

12. Lisaks tuleneb vastav kohustus haldusmenetluse seadusest (HMS), mille kohaldumist VVK tegevusele on Riigikohus oma praktikas järjepidevalt jaatanud. HMS kohaldub vaatamata sellele, et valimisseadustes ei ole vastavat selgesõnalist viidet (vt nt RKPJKo 5-24-13/3, p 6 ja seal viidatud praktika). Nõustume Riigikohtunik Nele Siitami täiendava arvamusega asjas nr 5-25-3 „HMS-i üldsätete peatükis haldusmenetluse põhimõtteid ettenägevas jaotises (vt jaotise pealkiri) olev HMS § 7 lg 1 sätestab haldusmenetluse avalikkuse põhimõtte. Paragrahvi lg 3 kohustab aga haldusorganit hoidma saladuses mh asutusesiseseks kasutamiseks tunnistatud andmed. Haldusmenetluse läbiviimisele keskendunud peatükis olev HMS § 45 ei sätesta, mil määral peab asja arutamise istung

olema avalik. Samas on selge, et selle üle otsustamisel kohaldatakse HMS-i üldsätetes olevaid põhimõtteid. Seega tuleb see haldusorganil igakord eraldi otsustada, püüdes ühest küljest tagada haldusmenetluse avalikkus, kuid teisalt kaitstes asjakohaseid saladusi, sh isikuandmeid. Tuleb leida kohane tasakaal nende vahel.“

13. Leian, et VVK on kohustatud piirama ja VVK-l on ka seadustest tulenev õigus piirata avalikkuse juurdepääsu sellisele teabele, mille avalikuks tulek võib kahjustada valimiste turvalisust - antud juhul oli selleks teabeks „Hääletamissedeli teksti värvi ja turvaelementide kehtestamine 2025. a toimuvateks kohaliku omavalitsuse volikogu valimisteks“. Milline teave ja kuidas täpsemalt valimiste turvalisust kahjustada võib, seda otsustab teabevaldaja nii nagu igal teiselgi juhul hinnates teabe avalikustamisega kaasnevat mõju. Teabe ametkondlikuks kasutamiseks piirangu seadmine eeldab sisuliste asjaolude kaalumist ning käesoleval juhul ei ole põhjust kahelda, et VVK teabevaldajana ei oleks vastavat kaalumist läbi viinud. Ka kaebajad ei ole kahtluse alla seadnud asjaolu, et ametkondlikuks kasutamiseks oleks määratud teave, mis ei peaks olema ametkondlikuks kasutamiseks, ehk et juurdepääsu piirang iseenesest oleks olnud ülemäärane. Seega saame järeldada, et viidatud teabele juurdepääsu piirangu seadmine on põhjendatud.

Kokkuvõte

14. Lähtudes eeltoodust leian, et on olemas seaduslik alus piiramaks kaebajate ligipääsu ametkondlikuks kasutamiseks mõeldud teabele ning seetõttu palun jätta kaebused rahuldamata.

Ühtlasi annan teada, et ei soovi asja arutamist suulises menetluses.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Liisa-Ly Pakosta
justiits- ja digiminister

Mariko Jõeorg-Jurtšenko 53955340
Mariko.Joeorg-Jurtsenko@justdigi.ee